

Protocol goed gedrag

Goed omgaan met elkaar op Het Baken



Inhoudsopgave

Inleiding	blz. 3
Hoofdstuk 1 Gedrag in de klas	
1.1 Leefstijl	blz. 4
1.2 Regels op school en in de klas	blz. 4
1.3 Ongewenst gedrag in de klas	blz. 5
Hoofdstuk 2 Omgang tussen leerlingen	
2.1 Plagen of pesten	blz. 6
2.2 Preventieve aanpak	blz. 7
2.3 Voorwaarden voor een goede aanpak van het pestprobleem	blz. 8
2.4 De stopmethode	blz. 8
2.5 Aanpak pestgedrag	blz. 10
2.6 Digitaal pesten	blz. 10
2.7 Aanpak digitaal pestgedrag	blz. 11
Hoofdstuk 3 Leerlingvolgsysteem	blz. 12
Hoofdstuk 4 Aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld	blz. 14
Hoofdstuk 5 Hulpmiddelen in de orthotheek	
5.1 Sociale vaardigheid spelletjes	
5.1.1 Kikker be cool	blz. 17
5.1.2 Materialen van Pestweb	blz. 18
5.1.3 Complimenten en kwaliteitenspel	blz. 18
5.1.4 Spiegel jezelf spel	blz. 18
5.1.5 stop denk doe spel	blz. 19
5.1.6 Kracht van 8 kaartspeel	blz. 19
5.2 Aanpak sociale vaardigheid jonge kind	
5.2.1 Tim en Flapoor	blz. 20
5.2.2 Een doos vol gevoelens	blz. 20
5.2.3 Kids' Skills	blz. 20
5.2.4 prentenboekjes Bazalt	blz. 21
5.3 Werkhouding	
5.3.1 Beertjesmethode	blz. 21
5.3.2 map werkhouding	blz. 22
5.4 Gedragsstoornissen	
5.4.1 Literatuur en naslagwerk	blz. 22
5.4.2 Serie een zorg van school en thuis	blz. 23
5.4.3 Hartenreeks	blz. 23
5.5 Oplossingsgericht werken in de klas	
5.5.1 Mappen	blz. 23
5.5.2 Literatuur	blz. 24
5.6 Rouwverwerking	blz. 24
5.7 Pravo mappen	blz. 24
5.8 Scol	blz. 24

Bijlagen

1	Doorgaande lijn 'de stopmethode'	blz. 26
2	Tips voor het begeleiden van de gepeste leerling en de pester	blz. 28
3	Inzetten van een steungroep	blz. 29
4	Inzetten van consequenties	blz. 30
5	Adviezen voor ouders	blz. 31
6	Procedure bij leerlingen met moeilijk of niet-corrigeerbaar gedrag, Laurentiusstichtingbreed	blz. 32
7	Formulier Meldcode	blz. 33
8	Ernsttaxatie kindermishandeling	blz. 35
9	Signalen bij kindermishandeling	blz. 36
10	Tips bij het invullen van SCOL	blz. 41

Inleiding

Doel van het protocol

Basisschool "Het Baken" wil haar leerlingen een veilig pedagogisch klimaat bieden, waarin zij zich op een prettige positieve wijze kunnen ontwikkelen.

Het is belangrijk om een duidelijk en helder beleid te hebben waar alle betrokkenen op terug kunnen vallen bij problemen omtrent gedrag.

Dit protocol bestaat uit verschillende onderdelen:

- Gedrag in de klas
- Omgang tussen leerlingen
- Leerlingvolgsysteem
- Aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld
- Hulpmiddelen in de orthotheek

Hoofdstuk 1 Gedrag in de klas

1.1 Leefstijl

Op het Baken wordt de methode Leefstijl gebruikt om te werken aan de sociaal- emotionele vaardigheden van de groep. Er wordt in iedere klas minimaal 1 keer per week 3 kwartier aan Leefstijl besteedt, deze tijd wordt door de leerkracht in het rooster opgenomen. Dit kan in één les of verspreid worden over de week.

Om deze lessen goed te kunnen geven heeft het team hiervoor een cursus gevolgd.

Deze methode zet zich met name preventief in en werkt met de volgend thema's.

1. De groep, dat zijn wij! (over de sfeer in de groep)
2. Praten en luisteren (over communicatie)
3. Ken je dat gevoel? (over gevoelens)
4. Iedereen anders, allemaal gelijk (over diversiteit)
5. Lekker gezond (over gezondheidsvaardigheden)

Deze thema's komen elk jaar terug. De gedragscoördinatoren zorgen voor een jaarplanning. Door de school wordt aan het begin van een thema posters opgehangen, zodat iedereen bekend is met welk thema er wordt gewerkt.

De methode bestaat uit een handleiding voor de leerkracht, een boek met energizers en een werkboek voor de leerlingen.

Ouders worden bij de methode betrokken door een ouderbrief voor het thema begint en door werkbladen die tijdens het thema mee naar huis worden gegeven.

Eén keer in de vier jaar zal er een ouderbijeenkomst worden georganiseerd waarbij een spreker van Leefstijl wordt uitgenodigd om iets op deze avond te komen vertellen. Verder wordt er bij de informatieavond aan het begin van een schooljaar verteld over Leefstijl.

1.2 Regels op school en in de klas

Regels in de klas

Iedere groep maakt in de eerste week van het nieuwe schooljaar regels met de groep. Dit zijn ongeveer 5 tot 10 regels die positief geformuleerd zijn.

Regels in en om de school

De volgende regels gelden in en om de school:

- Gangregels:
 - o Als we op de gang lopen zijn we stil.
 - o Als we (samen) werken op de gang, praten we zachtjes.
 - o We houden de gangen netjes (ruimen de rommel op en schuiven de stoelen aan)
 - o We mogen elkaar aanspreken op het gedrag
 - o We houden rekening met elkaar.



- Wc regels:
 - o Er mag er één tegelijk naar de wc
 - o We laten de wc netjes achter
 - o We gebruiken de wc en materialen die daar staan waarvoor het nodig is
- Pleinregels:
 - o Als we op de fiets naar school komen, stappen we bij het hek af en lopen vervolgens naar de fietsenstalling
 - o Als er een bal over het hek gaat, vragen we of we die mogen halen.
 - o We gebruiken het buitenspeelmateriaal waar het voor nodig is.

1.3 Ongewenst gedrag in de klas

Wanneer er ongewenst gedrag in de klas voorkomt worden de volgende stappen ondernomen.

- 2^e keer waarschuwen (de klas heeft last van deze leerling)
- 3^e keer waarschuwen heeft een consequentie bijvoorbeeld, apart zitten, boek pakken en gaan lezen, naar eigen inzicht van de leerkracht, de leerling blijft nog in de klas.
- 4^e keer waarschuwen, de leerling wordt in een klas van de collega gezet

Als je een kind even uit de klas zet, zet je deze bij een collega. (liefst een vaste) Niet op de gang ivm een te vrije situatie. Zorg dat je werk mee geeft en een eindmoment aangeeft. We zijn met zijn allen verantwoordelijk voor kinderen die zich niet aan de regels houden.

Bij straf mogen kinderen niet alleen worden gezet en moet er te allen tijde toezicht zijn.

Ouders worden direct ingeschakeld/geïnformeerd als er sprake is van grove overtredingen zoals: uitermate brutaal gedrag, pesten, lichamelijk letsel.

Voordat we naar een ander "niveau" gaan nl. IB inschakelen, wordt er contact opgenomen met ouders.

Wanneer er een leerling van een andere klas brutaal is of gedrag vertoont dat niet getolereerd wordt, gaat de leerling dit eerst zelf aan zijn/ haar eigen leerkracht vertellen. Later zal dit onder regie van de eigen leerkracht uitgesproken worden.

Strafwerk:

Wat is (nuttig) strafwerk?

- De straffen moeten nuttig zijn voor het kind en aansluiten bij het niveau.
- Straffen met schoolwerk is demotiverend voor schoolwerk; liever geen schoolwerk, maar liever bv. extra huiswerk. Ook liever niet als straf te benoemen maar als 'consequentie werk'.
- Altijd bedenken waar het gedrag van het kind vandaan komt.
- Brief aan de ouders als strafwerk laten maken en thuis dan ook laten tekenen. (groep 8) hierdoor wordt over het eigen handelen nagedacht.

Denk altijd na over soorten straffen.

Hoofdstuk 2 Omgang tussen leerlingen

2.1 Plagen of pesten

We spreken over *plagen* wanneer leerlingen min of meer aan elkaar gewaagd zijn; de ene keer is het de één die iets onaardigs doet of zegt, de volgende keer is het de ander. Het gaat dan om een prikkelend spelletje, niet altijd leuk, maar nooit echt bedreigend. Bovendien duurt het nooit heel erg lang. Door elkaar te plagen leer je zelfs met conflicten omgaan.

In tegenstelling tot plagen heeft het *pesten* vooral een bedreigend en systematisch karakter. De veiligheid van de omgeving van de leerling wordt hierbij aangetast. De inzet van het pestgedrag is altijd macht door intimidatie.

- Pesten gaat om opzettelijk kwetsend gedrag.
- Het wordt vaak herhaald over een bepaalde periode.
- Meestal zijn er meer dan twee personen bij betrokken (slachtoffer, pester, omstanders).
- De pester oefent ongepast macht uit over het slachtoffer.
- Het is moeilijk voor de persoon die gepest wordt, om zichzelf te verdedigen.

Hoofdvormen van pesten

- Fysiek: slaan, schoppen, eigendommen afpakken, chantage, buiten school opwachten, op weg naar huis achterna rijden.
- Verbaal: altijd een bijnaam; nooit de eigen naam noemen, beledigen, racistische opmerkingen,
- opmerkingen maken over kleding, schelden of schreeuwen.
- Indirect / emotioneel: nare verhalen verspreiden, uitsluiting van de groep of van activiteiten, chantage, briefjes doorgeven.

Bij dit echte pestgedrag zien we de onderstaande kenmerken terug:

De gepeste leerling

- Het pesten kan komen door uiterlijke kenmerken, vertoond gedrag, manier waarop gevoelens worden beleefd en de manier waarop dat geuit wordt.
- Heeft vaak een beperkte weerbaarheid.
- Is niet in staat daadwerkelijk actie te ondernemen tegen de pestkoppen en stralen dit ook uit.
- Is vaak angstig en onzeker in de groep, durft weinig te zeggen of niets, omdat hij/zij bang is om uitgelachen te worden.
- Voelt zich vaak eenzaam, heeft in hun omgeving geen vrienden om op terug te vallen.
- Kan soms beter opschieten met volwassenen.
- Wil niet meer naar school (verzuim).
- Heeft vaak hoofdpijn en/of buikpijn.
- Vertelt thuis niets meer over school.
- Neemt nooit vriendjes mee naar huis of wordt zelf niet gevraagd.
- De resultaten zijn slechter dan vroeger.
- Is opvallend vaak spullen kwijt of heeft spullen die kapot zijn.
- Heeft blauwe plekken op ongewone plaatsen.
- Slaapt slecht, wordt veel wakker of heeft nachtmerries.
- Wil niet buiten spelen.
- Wil niet gymmen.
- Wil bepaalde kleren niet meer aan.

- Is boos, prikkelbaar, verdrietig

De pester

- Lijkt populair te zijn, maar dwingt zijn populariteit af door te laten zien hoe sterk hij/zij is en wat hij/zij allemaal kan.
- Het pestgedrag gaat hem/haar gemakkelijk af en krijgt anderen leerlingen mee bij het gedrag.
- Heeft feilloos in de gaten welke leerlingen gemakkelijk aan te pakken zijn, hebben ze het mis gaan ze direct op zoek naar het volgende slachtoffer.
- Er gaat een grote dreiging uit naar de gezamenlijke omgeving van de pester en het slachtoffer; je bent voor of je bent tegen me.
- Het komt regelmatig voor dat de pester een leerling is die in een andere situatie zelf slachtoffer is of was.
- Leert niet om zijn agressie op een andere manier te uiten.
- Heeft op termijn last van zijn pestgedrag. Door verkeerde en beperkte sociale vaardigheden, hebben ze vaak moeite om vrienden op lange termijn te maken, vriendschap op te bouwen en te onderhouden op andere gronden dan die van macht en het delen van macht.

Oorzaken van pestgedrag kunnen zijn:

- een problematische thuissituatie.
- voortdurend gevoel van anonimiteit (buitengesloten voelen).
- voortdurend in een niet-passende rol worden gedrukt.
- voortdurend met elkaar de competitie aan gaan.
- een voortdurend strijd om de macht in de klas of in de buurt.

De meelopers en de andere leerlingen

- De meesten zijn niet direct betrokken bij pesten in de direct actieve rol van de pester. Sommigen houden afstand of doen incidenteel mee. Dit zijn de "meelopers".
- Kenmerkend is de angst om zelf in de slachtofferrol te raken.
- Kan zijn dat ze het "meelopers-stoer-gedrag" interessant vinden en denken daarmee in de populariteit mee te liften.
- Wanneer ze actiever gaan mee pesten voelen ze zich minder betrokken en verantwoordelijk voor wat er met pesten wordt aangericht.
- Het individueel denken wordt hierbij meer en meer naar achteren geschoven.
- Er zijn ook leerlingen die niet merken dat er gepest wordt, of die niet willen weten dat er gepest wordt. Gepeste leerlingen kunnen hiervan last ondervinden.

2.2 Preventieve aanpak

We willen leerlingen weerbaar maken. Als een leerling weerbaar is, weet het ook onderscheid te maken tussen plagen en pesten. We leren leerlingen aan dat ze mogen vertellen wat ze voelen. Een leerling moet kunnen aangeven wanneer plagen niet meer leuk is.

Op onze school gebruiken we in alle groepen de methode "Leefstijl" voor sociaal-emotionele ontwikkeling. Één van de doelstellingen van de methode, is het voorkomen en tegengaan van pesten. De leerlingen oefenen een aantal basisvaardigheden die daarbij van pas komen, zoals: luisteren, met gevoelens omgaan, nee zeggen, assertief zijn, conflicten hanteren. De nadruk wordt gelegd op het laten zien dat alles plezieriger verloopt door rekening met elkaar te houden en goed om te gaan met eigen gevoelens en die van een ander.

Met behulp van "Leefstijl" willen we op onze school een manier van omgaan met elkaar bewerkstelligen die positief en oplossingsgericht is.

De leerkracht richt zich op de bevordering van positieve groepsnormen in de klas. Bij het bevorderen van een positieve groepssfeer vervult de leerkracht een voorbeeldfunctie. Hij/zij vertoont geloofwaardigheid en consequent "Leefstijlgedrag" in de omgang met leerlingen, ouders en collega's.

Aan het begin van het schooljaar worden er in elke groep kennismakingsactiviteiten gedaan ter bevordering van de groepssfeer.

In deze eerste weken stellen de leerlingen gezamenlijk en in overleg de groepsregels vast. De regels worden positief geformuleerd en in elke klas zichtbaar opgehangen. Door regels en afspraken zichtbaar te maken kunnen leerlingen en volwassenen, als er zich ongewenste situaties voordoen, elkaar aanspreken op deze regels en afspraken.

Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen stellen we alle leerlingen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan.

2.3 Voorwaarden voor een goede aanpak

- Pesten moet als probleem worden gezien door alle direct betrokken partijen: leerlingen (gepeste leerlingen, pesters en de zwijgende groep), leerkrachten en ouders.
- Als school moeten we proberen pestproblemen te voorkomen. Los van het feit of pesten wel of niet aan de orde is, moet het onderwerp pesten met de leerlingen bespreekbaar worden gemaakt, waarna met hen regels worden vastgesteld.
- Als pesten optreedt, moeten leerkrachten, in samenwerking met de ouders, dat kunnen signaleren en duidelijk stelling nemen.
- Wanneer pesten ondanks alle inspanningen toch weer de kop opsteekt, moet de school ingrijpen.
- Wanneer het probleem niet op de juiste wijze wordt aangepakt, of de aanpak niet het gewenste resultaat oplevert, dan is de inschakeling van de IB-er en coördinator gedrag nodig. Deze is er voor de eerste opvang van de klacht, bemiddelt en zoekt naar oplossingen.
- Leerkrachten en ouders moeten alert zijn op de manier waarop leerlingen met elkaar omgaan en duidelijk stelling nemen wanneer bepaalde gedragingen hun norm overschrijden.

Dat vraagt:

- van alle leerlingen dat ze gebruik maken van de stopmethode en de bemiddeling van anderen in te roepen als het pesten niet stopt.
- van pesters en meelopers dat ze leren het "Nee en Stop" van een ander te respecteren en ook werkelijk te stoppen.
- van omstanders dat ze leren tijdig en zonder geweld tussenbeiden te komen door de dader aan te spreken of hulp van de ouders en leerkracht in te schakelen.
- van leerkrachten, dat ze pesten en de hulpvraag van leerlingen en ouders, serieus nemen.

De leerkracht biedt altijd hulp aan de gepeste leerling en begeleidt de pester, indien nodig in overleg met ouders en intern begeleider/ gedragscoördinator.

2.4 De Stopmethode

"Als je wilt dat een ander stopt met 'iets' wat jij niet wilt, dan zeg je 'stop', de ander moet dan direct stoppen"

In "Leefstijl" wordt het de leerlingen van groep 1/2 geleerd deze methode toe te passen om een eind te maken aan een vervelende situatie of om een dergelijke situatie te voorkomen (zie bijlage 1).

Er volgt niet automatisch straf na het door 'de stop' heen gaan. De volgende procedure wordt in dat geval gevolgd:

1. De benadeelde leerling meldt zich bij de leerkracht met de klacht.
2. De leerkracht laat de leerling, dat door de stop heen ging, bij zich komen.
3. De leerkracht geeft de leerlingen de opdracht (eventueel na een time-out) hun probleem uit te praten en als dat gelukt is, om dat even te melden. Ze hoeven verder niet te zeggen hoe ze het opgelost hebben of wat het probleem was.
4. De leerlingen komen weer bij de leerkracht en melden of ze er uit gekomen zijn. Als de ene leerling meldt dat ze er uit gekomen zijn, dan vraagt de leerkracht nog aan de andere leerling of hij ook vindt dat het probleem opgelost is. Zo ja, dan kunnen de leerlingen weer gaan. Als de andere leerling niet vindt dat het probleem is opgelost, dan moeten ze weer gaan praten. Indien de leerlingen aangeven dat ze er niet uitkomen, volgt punt 5.
5. De leerkracht komt erbij en vraagt: "Wanneer is het probleem opgelost voor jou?" Dit vraagt de leerkracht om de beurt aan beide leerlingen. Hij vraagt in dit stadium dus niet wat er is gebeurd.
6. Als het probleem nu nog niet opgelost is en de leerlingen toch precies willen vertellen wat er is gebeurd, dan is de kans groot dat de onderlinge strubbelingen al ondergronds langer aan de gang zijn. De leerkracht zoekt dezelfde dag naar een moment om het probleem op te lossen, zodat de leerlingen met een goed gevoel naar huis kunnen. Afspraken kunnen eventueel opgeschreven worden en door leerlingen ondertekent worden.

Nadat alles is besproken, richt de leerkracht zich in het gesprek op hoe het in de toekomst verder moet gaan.

Als een leerling blokkeert en gaat mokken kan dat komen doordat hij/zij:

- verwacht dat de ander zich toch niet aan de afspraken houdt;
- een zwak zelfbeeld heeft;
- nog niet sociale vaardigheden in huis heeft om problemen uit te praten;
- te veel in het gevoelsbeeld blijft hangen;
- in het verleden "geleerd" heeft dat mokken extra aandacht geeft en/of met mokken vaak zijn zin krijgt.

Als een leerling verwacht dat de ander zich toch niet aan zijn afspraak zal houden, dan kan de leerkracht proberen te achterhalen waarom de leerling dat verwacht. Heeft de leerling weinig vertrouwen in alle leerlingen of alleen in dat ene specifieke leerling. De leerkracht maakt dan goede afspraken, waarin beloning en sancties kunnen worden opgenomen.

Als punt 1 tot en met 6 doorlopen zijn en het probleem is niet opgelost, volgen de onderstaande stappen.

2.5 Aanpak pestgedrag

Stap 1

Leerkracht of ouders signaleren een pestprobleem en stellen elkaar daarvan op de hoogte. De adviezen voor de ouders zijn opgenomen in bijlage 5. De leerkracht maakt een aantekening in het journaal van zowel 'de gepeste leerling' als de 'pester'.

Stap 2

De leerkracht gaat met zowel de 'pester' als de gepeste leerling in gesprek. Beide leerlingen worden positief benaderd, waarbij gekeken wordt hoe het probleem opgelost kan worden. Tips om hier het beste mee om te gaan, zijn terug te vinden in bijlage 2.

Stap 3

Ib-er/ gedragscoördinator wordt op de hoogte gebracht. Met elkaar; ouders, leerkracht IB-er en leerling, wordt gekeken naar verschillende hulpmiddelen en sancties en er wordt een passende oplossing gekozen.

Afhankelijk van de groep, leerkracht en situatie kan er gekozen worden voor:

1. hulpmiddelen zoals het coole kikker project, pestkaartjes, kwaliteitenspel, complimentenspel (aanwezig in de orthotheek) (zie hoofdstuk 5)
2. het opstarten van een steungroep (zie bijlage 3)
3. inzetten van sancties. (zie bijlage 4)

Ook de oplossing wordt in het journaal van de betreffende leerling(en) gezet.

Stap 4

Wanneer de vorige drie stappen geen verbetering hebben opgeleverd en de veiligheid van leerkrachten en/of leerlingen op school niet meer gewaarborgd kan worden door een leerling, kan een leerling geschorst of verwijderd worden.

Zie de procedure die de Laurentiusstichting handhaaft bij leerlingen met moeilijk of niet-corrigeerbaar gedrag, die in bijlage 6 terug te vinden is.

N.B Pestgedrag buiten schooltijd kan door ouders en leerling gemeld worden bij de leerkracht. De leerkracht kan dan de regels nog eens herhalen in de klas, de verantwoordelijkheid blijft in de thuissituatie te allen tijde bij de ouders.

2.6 Digitaal pesten

We krijgen steeds meer te maken met digitaal pesten.

Onder digitaal pesten verstaan we:

- Schelden en anoniem bedreigen via e-mail, MSN of via SMS'jes.
- Virussen versturen naar de computer van de gepeste.
- Hacken van de computer.
- Vervelende foto's van de gepeste op de website plaatsen (soms zelfs via hacken op de website van de gepeste zelf).

2.7 Preventieve aanpak op school.

- De leerkrachten zijn op de hoogte van de verschillende manieren waarop digitaal pesten plaatsvindt.
- In het kader van Leefstijl wordt digitaal pesten aan de orde gesteld.

- De leerlingen worden, op momenten die zich daarvoor lenen, gevraagd of ze wel eens vervelende teksten krijgen toegestuurd.
- De leerlingen krijgen tips hoe ze met digitaal pesten om kunnen gaan.
- De computers in school staan zo opgesteld dat het computergedrag van de leerlingen gevolgd kan worden.

Internet.

- Er zijn regels opgesteld voor het gebruik van internet door leerlingen. Door middel van gerichte opdrachten probeert de school te voorkomen dat leerlingen op ongewenste sites en / of e-mail-programma's terecht komen.
- Ouders die niet willen dat foto's van hun leerlingen op de website van de school worden geplaatst kunnen dit kenbaar maken. In de schoolgids staat deze mogelijkheid vermeld.
- Op de website van de school worden leerlingen alleen met hun voornaam vermeld.

Mobiele telefoon.

- Binnen de school en op het terrein van de school is het gebruik van mobiele telefoons door de leerlingen niet toegestaan. Leerlingen leveren hun mobiele telefoon in, wanneer ze op school komen en kunnen deze aan het einde van de dag bij de leerkracht ophalen.
- Op deze regel kan in incidentele gevallen een uitzondering worden gemaakt.
- Het maken van foto's en filmpjes met een mobiele telefoon is in en om de school niet toegestaan.

Tips voor leerlingen.

- Meld vervelende e-mailtjes aan je vader of moeder.
- Bewaar alle vervelende e-mailtjes, SMS'jes en MSN-berichten. Print vervelende berichten uit als bewijs.
- Geef nooit zomaar privé-gegevens aan een ander, zoals je naam, adres, telefoonnummer naam of adres van de school, sportclub, e.d. Overleg altijd eerst met je ouders.
- Meld bedreigingen bij je ouders.
- Ook bij de leerkracht op school kun je je verhaal kwijt.
- Blokkeer personen die vervelend doen en log eventueel met een nieuwe naam in.
- Gebruik alleen je voornaam. Geef anderen geen persoonlijke gegevens van jezelf of van bekenden van jou.
- Vertel het meteen aan je ouders als je op internet heel vervelende informatie tegenkomt.
- Geef nooit toestemming aan iemand die je op internet ben tegengekomen, om je in het echt te ontmoeten.
- Stuur "Internet-personen" geen foto's van jezelf toe, voordat je dat met je ouders hebt besproken.
- Reageer niet op gemene, valse, vervelende berichten. Als het heel gemene dingen zijn, waarschuw dan meteen je ouders die contact kunnen opnemen met de politie.
- Als je een e-mailbericht ontvangt van een persoon die je niet kent, ga daar dan heel voorzichtig mee om.

2.8 Aanpak digitaal pesten

Als de regels zoals hierboven genoemd niet worden opgevolgd volgen dezelfde stappen beschreven in 2.4 (Aanpak pestgedrag).

Digitaal pestgedrag buiten schooltijd kan door ouders en leerling gemeld worden bij de leerkracht. De leerkracht kan dan de regels nog eens herhalen in de klas, de verantwoordelijkheid blijft in de thuissituatie te allen tijde bij de ouders.

Hoofdstuk 3 Het leerlingvolgsysteem

Op het Baken gebruiken we voor de groepen 1/2 'KIJK' en voor de groepen 3 t/m 8 SCOL (Sociale Competentie Observatie Lijst) om de sociale competentie te meten.

Onder sociale competentie verstaan we adequaat kunnen en willen handelen in een sociale situatie.

KIJK

In de groepen 1 en 2 maken we gebruik van het observatiesysteem 'KIJK!'. Centraal bij 'KIJK' staat de aandacht voor het welbevinden en de betrokkenheid van leerlingen en de eventuele aanwezigheid van risicofactoren bij een leerling. In samenhang daarmee worden gegevens verzameld aan de hand van 17 ontwikkelingslijnen op het gebied van de cognitieve, sociaal-emotionele en sensomotorische ontwikkeling.

Op het Baken zetten wij dit systeem op de volgende manier in:

- De leerlingen worden dagelijks, tijdens met name betekenisvolle speel- werkmomenten, door de leerkracht geobserveerd. Er worden hier eventueel aantekeningen van gemaakt.
- 2 x per jaar, in oktober en april, wordt op basis van de observaties de ontwikkeling van elk kind geregistreerd. Alle ontwikkelingsfasen zijn beschreven.
- Op het individueel rapport wordt de vooruitgang van elke leerling zichtbaar door de leerling te vergelijken met zichzelf (eerdere registratie) en met wat van een leerling van die leeftijd verwacht mag worden (in KIJK! beschikbaar)
- Op het groepsrapport wordt zichtbaar hoe de groep zich als geheel ontwikkelt en wat de effecten zijn van het onderwijsaanbod. We zien welke ontwikkelingsgebieden extra stimulans nodig hebben.
- Met het groepsoverzicht brengen we de onderwijsbehoeften van elke leerling in beeld.
- Op basis van het groepsrapport en het groepsoverzicht wordt het groepsplan opgesteld, met gerichte activiteiten om de kinderen verder te brengen in hun ontwikkeling.

SCOL

De leerkracht vult in oktober en april, voor alle leerlingen van de hele klas, de SCOL in op de computer.

De Scol vragenlijst bevat 26 vragen die voorbeelden geven van sociaal competent gedrag. Een toelichting op de vragen zijn te vinden in de handleiding van SCOL

De 26 vragen zijn in te delen in 8 categorieën:

1. Ervaringen delen
Deelt de leerling met anderen wat hem bezighoudt, zowel de positieve manier als de negatieve ervaringen? Heeft hij plezier met andere leerlingen?
2. Aardig doen
Benadert de leerling andere leerlingen op een positieve manier en draagt hij zorg voor anderen?
3. Samen werken en doen
Kan de leerling met anderen iets tot stand brengen: overleggen, afspraken maken en ideeën inbrengen?
4. Een taak uitvoeren
Hoe gaat de leerling om met opdrachten? Denk hierbij niet alleen aan schoolse taken, maar ook aan taken, zoals het huishouden, huiswerk maken, of materiaal opruimen,

5. Jezelf presenteren
Hoe beweegt de leerling zich onder de mensen; hoe gemakkelijk maakt hij zich kenbaar?
6. Een keuze maken
Gaaf de leerling impulsief te werk? Blijft hij bij een beslissing? Hoe gemakkelijk hakt hij een knoop door? In hoeverre beslist de leerling zelf en in hoeverre laat hij zich leiden door anderen?
7. Opkomen voor jezelf
Hoe gaat de leerling om met weerstand? Kan hij voor zichzelf zorgen? Vraagt hij op tijd om hulp?
8. Omgaan met ruzie
Kan de leerling een verschil van mening of een belangentegenstelling oplossen, zonder dat het leidt tot een knallende ruzie.

Voor het invullen van SCOL kan het tipblad SCOL, in bijlage 10 gebruikt worden.

Wat doen we met de resultaten van SCOL

De leerkracht kan met behulp van de uitdraai die de computer geeft eventuele problemen op leerling,- en groepsniveau signaleren. Er wordt gebruik gemaakt van een A t/m E score waarbij een D en E score aangeven dat een leerling niet competent genoeg is. Een uitroepteken kan bij een A, B en C score ook aangeven dat een kind op één of meerdere onderdelen laag scoort.

Nav de uitdraai kan er door leerkracht en/of intern begeleider besloten worden om meer aandacht te vestigen op mogelijke categorieën en leerlingen/groep. Eventueel in overleg met ouder (s) kan er gekozen worden om onderdelen uit de methode Leefstijl extra in te zetten of andere middelen uit de orthotheek. Zie hoofdstuk 5.

Hoofdstuk 4 Aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld

1 Op de 30 kinderen komt in aanraking met een vorm van kindermishandeling.

Definitie Kindermishandeling:

Kindermishandeling is elke vorm van bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief, opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend, of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel (Wet op jeugdzorg 2005)

Vormen van kindermishandeling zijn:

- Lichamelijke mishandeling
- Lichamelijke verwaarlozing
- Psychische mishandeling
- Psychische verwaarlozing
- Getuige zijn van huiselijk geweld
- Seksueel misbruik
- Meisjesbesnijdenis
- Eengerelateerd geweld.

Worden er signalen (zie bijlage 9) opgepikt die te maken hebben met één van deze vormen van kindermishandeling of huiselijk geweld, wordt men verplicht gesteld te handelen via de richtlijnen van de meldcode. De meldcode is sinds 2012 van kracht met als doel kindermishandeling te voorkomen of voortijdig te stoppen. Het zorgt er voor dat er sneller en vaker wordt ingegrepen.

Op het Baken werken we met de meldcode. Wanneer een leerkracht signalen van kindermishandeling bij een leerling oppikt zal deze contact zoeken met de intern begeleider om adequaat te handelen in de stappen van de meldcode.

De stappen van de meldcode zijn als volgt:

- | | |
|---------|--|
| Stap 1: | In kaart brengen van de signalen. |
| Stap 2: | Collegiale consultatie en zo nodig advies vragen aan AMK of SHG |
| Stap 3: | Gesprek met de ouders en/of kind |
| Stap 4: | Wegen van het geweld of de kindermishandeling |
| Stap 5: | Beslissen. Hulp organiseren of melden
(de verantwoordelijkheid overdragen naar een externe) |
| Stap 6: | Nazorg |

Uitwerking van de stappen

Voor de stappen van de meldcode

Een afspraak op het Baken is dat ouders op de hoogte worden gehouden van de ontwikkeling van hun kind. Zo worden zij ook op de hoogte gehouden van het gedrag dat hun kind op school vertoont. Wanneer een kind opvallend gedrag vertoont, moet dit aan ouders gemeld worden. Wat er gezien wordt, wordt er verteld en beschreven in het journaal. Objectief en alleen de feiten!

Naast gesprekken met ouders, worden er ook gesprekken gevoerd met de kinderen. Dit kan individueel of klassikaal (bijvoorbeeld tijdens de Leefstijllessen) zijn. Er is voor de groepen 6 t/m 8 een lespakket met 4 afleveringen van klokhuis beschikbaar. Zie

<http://kindermishandeling.hetklokhuis.nl/>

Komen er onderwerpen aan bod in de klas of in een individueel gesprek, die verband hebben met huiselijk geweld (denkend aan ruzie thuis of scheidingen), dan kan de leerkracht hier op aanhaken. De leerkracht zal luisteren naar de leerling (en), doorvragen en advies aan de leerling (en) geven. Een advies kan zijn waar kinderen naar toe kunnen gaan met hun vragen. (kindertelefoon, leerkracht).

De kindertelefoon is te bereiken op: 0800-0432 of www.kindertelefoon.nl.

Stap 1 In kaart brengen van de signalen.

Door middel van het formulier Meldcode-signalen in kaart brengen, zie bijlage 7, worden de signalen in kaart gebracht. Dit mag kort en bondig. Het formulier komt in het digitale dossier van de leerling met een aantekening in het journaal.

Stap 2 Collegiale consultatie en zo nodig advies vragen aan AMK¹ of SHG²

Het formulier Meldcode-signalen in kaart brengen wordt met de Intern begeleider besproken. Eventueel wordt ook naar de ernsttaxatie kindermishandeling gekeken (bijlage 8). Hier wordt het gesprek met de ouders voorbereid en eventueel advies gevraagd aan AMK of SHG.

Telefoonnummer AMK landelijk: 0900-1231230/ AMK Rotterdam: 0104128110

Telefoonnummer SHG: 010 - 44 38 444

Stap 3 Gesprek met de ouders en/of kind

De leerkracht en de intern begeleider hebben een gesprek met ouders. Hier wordt aangegeven dat ouders in gesprek moeten gaan met school maatschappelijk werker. In het gesprek wordt een afspraak gemaakt voor een vervolgspraak (binnen een maand). De leerkracht zorgt dat de afspraken die met de ouders gemaakt worden ook worden uitgevoerd. Van het gesprek wordt een verslag gemaakt.

Let er op dat je als leerkracht het kind bij deze stap betreft en dat de leerling van dit gesprek afweert.

Stap 4 Wegen van het geweld of de kindermishandeling

De maatschappelijk werker, intern begeleider en de leerkracht gaan met elkaar in gesprek. Als ouders geen hulp accepteren en niet de afspraken na komen die gemaakt zijn, dan wordt er een melding gedaan bij het AMK of SISA³. Na dit gesprek volgt een gesprek met de ouders. In dit gesprek wordt aan ouders verteld dat er een melding wordt gedaan. Hiervan wordt een oudergespreksverslag gemaakt, met een korte verwijzing in het journaal.

Stap 5 Beslissen. Hulp organiseren of melden (de verantwoordelijkheid overdragen naar een externe)

¹ AMK: Advies en meldpunt kindermishandeling

² Steunpunt huiselijk geweld

³ SISA: Signaleren en Samenwerken. Stadsregionaal Instrument Sluitende aanpak

De intern begeleider doet een melding bij het AMK en de schoolmaatschappelijk werker doet een melding bij SISA. AMK doet een onderzoek. De school krijgt hier een rapport van. De Intern begeleider houdt in samenwerking met de leerkracht contact met het AMK over de voortgang en de stappen die het AMK doet. Eventueel kan er nog met ouders een gesprek gevoerd worden dat zij het advies van AMK moeten opvolgen. Als ouders het advies niet opvolgen maakt de school opnieuw een melding.

Stap 6 Nazorg

De leerkracht houdt de leerling in de gaten en zorgt dat het contact met de ouders goed verloopt. Er worden regelmatig gesprekken gevoerd met de ouders. De leerkracht informeert de Intern begeleider over de ontwikkeling in het gezin.

Omdat elk geval anders is zal de uitwerking van de stappen van de meldcode niet altijd hetzelfde zijn. Het kan bijvoorbeeld zijn dat er niet genoeg informatie is en dat je naar een voorgaande stap terug moet. Of dat het afgebroken wordt omdat er geen sprake van kindermishandeling of huiselijk geweld is.

Alle stappen worden in het journaal genoteerd. Let op dat hier alleen de feiten komen te staan. Wanneer er twijfels zijn over het noteren kan dit altijd overlegd worden met de intern begeleider.

Hoofdstuk 5 Materialen die aanwezig zijn in de orthotheek

Dit hoofdstuk geeft een opsomming van de materialen die betrekking hebben op de sociaal emotionele ontwikkeling van de leerlingen en aanwezig zijn in de orthotheek op het Baken. Deze materialen kunnen als naslagwerk dienen en ondersteuning geven aan werknemers op het Baken. In overleg met de IB kunnen de materialen naast de methode "Leefstijl" worden gebruikt.

5.1 Sociale vaardigheid spelletjes

Materialen (spelletjes) die ingezet kunnen worden om de sociale vaardigheden te vergroten bij de leerlingen. Bijvoorbeeld in situaties wanneer er aan de sfeer in de klas gewerkt wil worden. Alle handleidingen van de spelletjes zijn te vinden in de map 'handleidingen spelletjes gedrag'.

5.1.1 Kikker be cool (www.decoolekikker.nl)



Het coole kikker project

Het Coole Kikkerplan is een simpele aanpak om de sfeer in een klas te verbeteren en de leerlingen zich meer bewust te laten worden van hun eigen gedrag en dat van hun klasgenoten. Het kwartetspel "De Coole Kikker" en het bijbehorende boek "Leerlingen en sociale vaardigheden" zijn speciaal ontwikkeld voor ouders en leerkrachten die leerlingen willen bijstaan bij het leren van sociale vaardigheden.

In het boek wordt besproken hoe je leerlingen leert om gezellig om te gaan met leeftijdsgenoten, terwijl ze ook voor zichzelf en voor anderen durven op te komen. Ook staan er tips in om leerlingen te helpen een "Coole Kikker" te worden.

Het kwartetspel is geen opvoedkundige methode, maar meer een spel dat leuk is om te spelen en ook nog leerzaam is.

Tijdens het spel komen aspecten aan bod als:

- hoe krijg je vrienden,
- wat doe je als je wordt uitgescholden,
- hoe werk je goed samen,
- hoe vraag je of je mee mag spelen?

Het is geïllustreerd met plaatjes van een kikker die zich onder wat voor omstandigheden dan ook niet op de kast laat jagen. Leerlingen pikken de sociale vaardigheden die in het spel aan bod komen snel op en passen deze daarna - meestal onbewust - toe in de praktijk. Ter ondersteuning kunnen de posters die in de klas worden opgehangen.

3

Spring kikker spring (vanaf 4 jaar)

Leerlingen leren door middel van verschillende kaartjes welk gevoel ze kunnen hebben in bepaalde situaties. Ook leren zij na te denken over het waarom van die gevoelens en te bedenken wat zij zouden kunnen doen om zich beter te voelen.

Spelduur: 30 minuten + nagesprek

Bordspel kikker be cool (2-30 spelers, voor de leeftijd van 8-88 jaar)

Een bordspel waar je al spelend de volgende 4 vaardigheden leert.

- Sociale vaardigheden
- Goede manieren
- Opkomen voor jezelf
- Omgaan met pesten en plagen

De kaartjes kunnen ook los van het bordspel gebruikt worden en geven verschillende situaties weer die besproken of uitgespeeld kunnen worden.

In de put uit de put (vanaf 6 jaar)

Een faalangst reductie spel voor kinderen die bang denken. Verander alle bange doemgedachtes in opkikkertjes, dat zijn helpende gedachtes waardoor je moeilijke situaties beter aan kunt! Probeer het maar, het werkt!

5.1.2 Materialen van Pestweb (www.pestweb.nl) en aanpak digitaal pesten

Kaartjes digitaal pesten

Deze kaartjes zijn een hulpmiddel om digitaal pesten in de klas aan de orde te stellen. Door middel van de kaartjes worden de leerlingen geleerd na te denken over verschillende vormen van digitaal pesten.

Pestkwartet

Pesten bespreekbaar maken in de klas? Geef leerlingen in de leeftijd van acht tot veertien jaar spelenderwijs inzicht in alle betrokken rollen bij pesten en maak hen bewust van hun eigen rol bij het pesten. Speel het Pestkwartet!

Verschillende rollen

Alle leerlingen in een groep nemen een bepaalde rol in bij pesten. Bekend zijn de rol van pester en gepeste, maar er zijn ook omstanders, die vaak zonder dat zij het zich bewust zijn, invloed hebben op het pesten.

De omstanders zijn: *de stille*, die pesten afkeurt maar niets doet; *de helper*, die opkomt voor de gepeste; *de stiekemer*, die stiekem het pesten aanmoedigt; *de buitenstaander*, die zich nergens mee bemoeit en de *meester*, die meest om zelf niet gepest te worden. Ook de rollen van de ouders, leerkracht en vertrouwenspersoon maken deel uit van dit Pestkwartet.

Boek met informatie over hoe je leerlingen online kan begeleiden.

- Mijn leerling online

Schrijver: Justine Pardoën en Remco Pijpers

5.1.3 Complimenten en kwaliteitenspel

Doel van dit spel is leerlingen bewust(er) maken van hun eigen kwaliteiten en op die manier bijdragen aan een positief zelfbeeld. De kaartjes kunnen zowel op individueel niveau, in kleine groepjes als klassikaal gebruikt worden. Uitgangspunt voor een gesprek is steeds het woord op een kaartje, waarbij concrete vragen worden gesteld.

5.1.4 Spiegel jezelf spel

Een spel die je op verschillende manieren kan inzetten. Bijvoorbeeld als memory of als een variant op kwartetten. Aan het eind mag de winnaar de ander een kaartje geven, dat bij die ander past. En vice versa. Zo geef je elkaar op speelse wijze complimenten en positieve feedback.

5.1.5 Stop-denk-doe spel

Op een speelse manier wordt er met de kinderen gesproken over conflictantering a.d.h.v. herkenbare situaties thuis, op school en in vrije situaties.

De bedoeling van het spel is zoveel mogelijk roosjes te verdienen. Die verdien je door steeds een serie van drie kaartjes te verzamelen: een stop-kaartje, een denk-kaartje en een doe-kaartje.

Tijdens het spel moeten er steeds kaarten gepakt worden waarop allerlei situaties staan beschreven. Deze kaarten geven een uitstekende aanleiding om met het kind te praten over mogelijke goede en minder goede reacties.

Voor kinderen die het (nog) moeilijk vinden situaties op zichzelf te betrekken of eigen oplossingen te bedenken is het spel ook goed te spelen. De situaties op de kaartjes hoeven namelijk niet per se besproken te worden maar kunnen puur gebruikt worden om roosjes te verdienen.

Inclusief het kwartetspel "Omgaan met conflicten". Een kwartetspel waarbij de kinderen de verschillende stappen verzamelen als kwartet. De stappen leiden naar constructieve manieren voor het oplossen van problemen. Thema's zijn o.a. negeren, gevoelens, onderhandelen, luisteren, uitpraten, afkoelen enz.

Het stop denk doe- spel wordt ook uitgegeven als onderdeel van het Pluk een Roos-project. Hierbij wordt schoolbreed gewerkt aan het leren omgaan met conflicten. Kijk voor meer informatie bij www.kwintessens.nl

Uitvoering

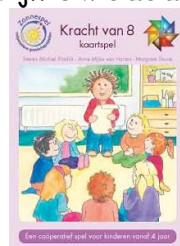
Spelbord, verschillende situatie kaartjes, Stop- denk- en doe- kaartjes, Roosjes, pionnen en dobbelstenen en Kwartetspel.

5.1.6 Kracht van 8. Kaartspel

Het Kracht van 8 Kaartspel bestaat uit 42 kaarten met positieve uitspraken als "Ik durf eerlijk te zijn" en "Iedereen hoort erbij". Op elke kaart staat een vrolijke tekening die de uitspraak kracht bijzet. Met het kaartspel kunnen 8 coöperatieve gezelschapsspellen gespeeld worden. Bijvoorbeeld een vorm van memorie en een coöperatief kwartetspel, maar ook spellen waarbij kinderen elkaar complimentjes geven met behulp van de kaarten. Het spel is geschikt voor kinderen van 4 t/m 12 jaar en is dus voor alle 8 groepen van de basisschool bruikbaar.

Het spel kan gebruikt worden in de klas, in of los van het project De Kracht van 8. Ook bijvoorbeeld thuis, bij opa en oma of in begeleiding/therapie/naschoolse opvang zorgt het spel voor veel plezier. Speel "kettingen van kracht" met de hele klas, of het reactiespel "krachtig-wis-en-waarachtig" met het hele gezin. Ook kunnen kinderen een "krachtkaartje" trekken en kan een getrokken kaartje een begin zijn van een groepsgesprek.

Een coöperatief spel. In alle 8 spelvormen spelen de kinderen niet tégen, maar mét elkaar. Door de coöperatieve spelvormen leren de kinderen samenwerken, overleggen en creatief denken. Het feit dat niemand afvalt of wordt bekritiseerd, heeft een positief effect op de sfeer in de groep en de ontwikkeling van eigenwaarde en zelfwaardering. Eigenschappen of kenmerken van kinderen die buiten het spel misschien als negatief worden bestempeld, kunnen in het spel een kwaliteit zijn. Het feit dat iedereen anders is, krijgt een positieve betekenis. In het samenwerken met anderen ervaren kinderen dat het belangrijk is wie ze zijn ómdat ze zijn wie ze zijn.



5.2 Aanpak sociale vaardigheid jonge kind

5.2.1 Tim en Flapoor

Leer samen spelen met Tim en Flapoor is een sociale vaardigheidstraining voor kinderen van zes tot tien jaar met uiteenlopende sociale problematiek. De training is vanuit de praktijk ontstaan en is gebaseerd op de training Bang zijn voor andere kinderen van Ringrose en Nijenhuis (1986). In Leer samen spelen met Tim en Flapoor spelen de vier hoofdcomponenten van Goldstein modelling, gedragsoefening, bekrachtiging en transfer training een centrale rol.

De training bevat veertien bijeenkomsten die op speelse wijze worden weergegeven en beschreven in een handzaam werkboek. Alle ingrediënten zijn aanwezig om direct aan de slag te gaan, terwijl de methode ook voldoende ruimte biedt voor persoonlijke aanpassingen. De fantasiefiguren Tim en Flapoor leiden de kinderen in veertien bijeenkomsten door middel van rollenspel langs verschillende thema's die op herkenbare wijze worden aangeboden.

De volgende thema's komen aan bod: elkaar aankijken, een goede vraag stellen, om de beurt praten, onderhandelen in spel, reageren op een afwijzing, invoegen in een spelend groepje en pesten. Het werkboek bevat naast allerlei praktische materialen (kopieermateriaal) observatielijsten voor zowel de trainers als de ouders/verzorgers/leerkrachten en een lijst van benodigde materialen.



5.2.2 Een doos vol gevoelens

Jonge kinderen leren beter omgaan met gevoelens. In het pakket komen vier basisgevoelens aan de orde: blij; bang; boos; verdrietig. De doos bevat verschillende soorten materialen die kansen bieden om te praten en te spelen rond deze gevoelens en deze te leren onderkennen, benoemen en onderscheiden. In de handleiding worden invalshoeken gegeven en spelsuggesties gedaan.



5.2.3 Kids' Skills

'Kids' Skills' is een simpele en speelse methode voor kinderen om hun problemen te overwinnen. Deze methode veroverd op dit moment stormenderhand de wereld en is inmiddels in 12 talen verschenen.



Uitgangspunt van deze praktisch aanpak is, dat bijna elk probleem kan worden gezien als een vaardigheid die geleerd of nog verbeterd kan worden.

Het versterkt de motivatie, het zelfvertrouwen en verbetert de leerprestaties van kinderen aanzienlijk. Kinderen vinden 'Kids' Skills' leuk, omdat de probleemfocus wegvalt en ze positief worden bevestigd!

Het methode 'Kids' Skills' biedt o.a.:

- hulp voor kinderen tussen circa 4 en 11 jaar* om vaardigheden te leren, problemen op te lossen of ongewenst gedrag te veranderen
- géén schuld meer bij kinderen of ouders voor de moeilijkheden van het kind
- een uitnodiging aan ouders en de omgeving van het kind om actief deel te nemen aan het proces van het kind
- een praktische benadering in 15 stappen voor kinderen en hun begeleiders
- de mogelijkheid voor het kind zelf expert te worden in wat het doet
- een breed assortiment aan ondersteunende materialen, zoals o.a. werkboekjes voor kinderen, posters, een cd-rom en een website
- een kans om samen over kinderen opnieuw te onderzoeken en met ze samen te werken
- een eenvoudig te volgen programma dat uitgaat van de overtuiging dat kinderen vaardigheden kunnen leren om zelfstandig, zelfs schijnbaar grote, problemen te overwinnen
- een kans om daarbij samen veel plezier te hebben

* Deze leeftijds aanduiding is indicatief.

Kids' Skills heeft een verfrissende kijk op omgaan met problemen. Kinderen en hun ouders hoeven zich daarbij niet schuldig te voelen over de problemen. Dat vergemakkelijkt de samenwerking en geeft bovendien veel meer energie om aan de oplossing te werken.

Kids' Skills stelt traditionele opvattingen over de rol van 'deskundigen' ter discussie. Daardoor kunnen veel problemen, die voorheen de interventie van een deskundige noodzakelijk maakten, vaak zelf worden opgelost. Natuurlijk neemt het niet in alle gevallen de behoefte weg aan deskundige begeleiding. Maar deze begeleiding heeft bij Kids' Skills een veel meer coachend karakter.

De vijftien stappen van Kids' Skills laten duidelijk zien hoe je problemen in vaardigheden kunt omzetten. Door deze praktische structuur ontstaat een dynamische en speelse samenwerking tussen de begeleider en het kind. Kids' Skills nodigt het kind uit tot actief samenwerken bij het ontwikkelen van vaardigheden en het zoeken van oplossingen. Dit versterkt het zelfvertrouwen, vooral wanneer al vroeg in het proces de eerste successen worden bereikt. Elk succes, hoe klein ook, nodigt nieuwe successen uit.

5.2.4 Prentenboekjes Bazalt

Serie boekjes over gevoelens met achterin lessuggesties. Geschikt voor de groepen 1 t/m 3

- Sam denkt zich blij
- Brok in je keel
- Bibbers in je benen
- Sam zegt sorry

5.3 Werkhouding

Hulpmiddelen om aan de werkhouding van kinderen te werken

5.3.1 Beertjesmethode

Een beren goede aanpak!!

De beertjesmethode van Meichenbaum zorgt voor structuur in het denkproces.

Via concreet werkmateriaal verzameld in 'berentrapjes' leert het kind het denk/leerproces te ontwikkelen volgens de volgende 4 fasen:

Stap voor stap wordt het denkproces ontwikkeld. Door behandelingsgerichte observatie en cognitieve gedragsmodificatie zal het cognitief functioneren van het kind beïnvloed en veranderd worden. Vooral kinderen met ADHD hebben veel baat bij de beertjesmethode, maar ook kinderen met autisme, dyslexie, ADD, NLD etc. Natuurlijk hebben kinderen zonder een ontwikkelings- en of leerstoornis ook baat bij dit cognitieve programma. Er wordt gewerkt aan probleeminzicht, zelfcontrole en probleemoplossende vaardigheden.



5.3.2 Map werkhouding

De map bevat verschillende aanpakken bij concentratie en werkhoudingsproblemen.

5.4 Gedragsstoornissen

Informatie en aanpakken bij verschillende gedragsstoornissen en problemen.

5.4.1 Literatuur en naslagwerk

- Aan de slag met gedrag!
Schrijver: Harry Janssens
- Gedrag- en werkhoudingsproblemen & zorgverbreding
Schrijver: Harry Janssens
- NLD gewoon anders
Schrijver: SandraBroekmans en Ivo Jacobs
- De begeleiding van hoogbegaafde kinderen
Schrijver: James T. Webb, Elizabeth A. Meckstroth en Stephanie S. Tolan
- Pedagogische adviezen voor speciale kinderen
Schrijver: Van Lieshout
- Mogelijkheden voor kinderen met beperkingen
Schrijver: Dolf Janson
- Met plezier uit de pas (activiteiten voor kinderen met een sensomotorische integratie "stoornis")
Schrijver: Carol Stock Kranowitz
- Was ik maar een supervrouw. (Ervaringen met speciale kinderen thuis en op school)
Schrijver: Genette Wieken

Mappen

- Sociale leerverhalen voor (rand)normaal begaafde kinderen met een autismespectrumstoornis.

- Info map over ADHD-Autisme- NLD
- ABC-boek deel 1
- ABC-boek deel 2
- Informatie map gedrag: ADHD-ADD-Autisme-PPD-NOS-ODD-NLD-CD-DCD
- Informatie map gedrag: hechtingsstoornis-verlegenheid-gilles de la tourette-faalangst

5.4.2 Serie Een zorg van school en thuis

De praktische en zeer succesvolle tiendelige serie Een zorg voor school en thuis is bestemd voor zowel leerkrachten als ouders. Sociaal-emotionele ontwikkeling vindt thuis en op school plaats. Deze boeken stimuleren de samenwerking tussen school en thuis.

- Met ouders kom je verder
- Zit nu eens stil
- Hoogbegaafdheid een gave
- Weet je het blijft niet altijd zo
- Tel dan eerst even tot 10
- Vrienden in overvloed.
- Als je door de letters het woord ziet meer ziet.
- Vrienden in overvoed
- Samen leren, samen leven
- Ik kan het! Ik kan het!
- Ik ga weer graag naar school

5.4.3 Hartenreeks

Serie van tien lees-prentenboeken waarin emotionele onderwerpen centraal staan. De boeken zijn bedoeld om kinderen te helpen bij het omgaan met ziekte, geweld, angst, dood, eenzaamheid en verdriet. Voor de leerkracht is een beknopte handleiding met tips voor het verwerken van de verhalen in kringgesprekken en voorleesversies van de verhalen beschikbaar.

- Handleiding voorleesversie
- Bang voor de bende
- Maar jij blijft mijn papa
- Morgen ben ik weer beter
- Waar is mama?
- Altijd moeten ze mij hebben
- Ik ben er ook nog
- Op duurt ontelbaar lang
- Ridders in mijn bloed
- Mag het licht nog even aan.

5.5 Oplossingsgericht werken in de klas

Hieronder verstaan wij materiaal wat je kunt gebruiken om het pedagogisch klimaat in de klas te versterken. Tips en informatie hoe je het beste gesprekken met kinderen kunt voeren. Tips en aanpak van gedragsproblemen.

5.5.1 mappen

- Goed van start

Regels opstellen en handhaven samen met je groep. Een aanpak voor groep 5 t/m 8 met tips voor toepassing voor de groepen 1 t/m 4.

- Goed gedaan map

Complimentjes daar groeien ze van!

5.5.2 Literatuur

- Groene spelen voor jong en oud. Coöperatieve spelen
Schrijver: H. van den Einden/ R. Pecht
Schrijver: Carol Stock Kranowitz
- Positive behavior support: Goed gedrag kun je leren
Schrijver: Annemieke Golly
- Interactiewijzer
Schrijver: Verstegen en Lodewijks
- De kracht van oplossingen
Schrijver: De Jong en Berg
- Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school
Schrijver: Durrant
- Oplossingsgericht onderwijzen
Schrijver: Mahlberg en Sjoblom
- Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs
Schrijver: Cauffman& van Dijk
- De ontwikkeling van het kind
Schrijver: Verhulst
- Luister je wel naar mij?
Schrijver: Delfos
- Survivalkit voor leerkrachten
Schrijver: Le Fevere en anderen
- Sociaal-emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs. Denken, voelen,doen
Schrijver: Deley
- Goed van start. Regels opstellen en handhaven samen met je groep. Bazalt

5.6 Rouwverwerking

Een kist en info voor hulp bij rouwverwerking.

5.7 Pravoo mappen

- Eerste hulp bij gedragsproblemen. Ruim 500 tips voor gedragsproblemen
Schrijver: Luc Koning
- Handboek gedrag en gedragsproblemen
- speciale spelbegeleiding
- Tips voor thuis

5.8 Scol

De oude en nieuwe handleiding van het leerlingvolgsysteem SCOL

Bijlage 1 - Doorgaande lijn 'Stopmethode'

Afhankelijk van het leerjaar komt het onderwerp emoties en omgaan met emoties, met name boosheid aan bod in thema 3 en/of 5.

Hierin is een volgende doorgaande lijn in terug te vinden:

- **Groep 1/2:** De kleuters leren vooral wat emoties zijn en leren ze te herkennen. Om voor zichzelf op te komen in situaties waarin ze willen dat het gedrag van een ander stopt wordt hun de Stop hou op methode aangeleerd. De regel wordt in de klas aangeleerd (vanaf thema 1) waarbij het ook gaat om de manier waarop het gezegd wordt. Lichaamstaal hierbij is ook belangrijk.
- **Groep 3/4:** Ook in groep 3 en 4 komen de emoties weer aan bod. Vanaf groep 3 wordt de nadruk steeds meer gelegd op het inleven in een ander en het luisteren naar een ander. De leerlingen leren NEE of STOP te zeggen als ze iets niet willen. Hierbij geven ze na het woord stop de rede aan waarom ze willen dat het gedrag van de ander stopt of ze iets niet willen. De Ik-boodschap wordt als strategie hiervoor aangeboden. *Als jij...* (Een precieze beschrijving van het gedrag.) *Voel ik mij...* (Het gevoel dat je daarbij hebt). *Omdat ik...* (Het effect dat dit gedrag op je hebt).
- De manier waarop je dingen zegt en hoe je lichaamstaal is, is weer belangrijk.

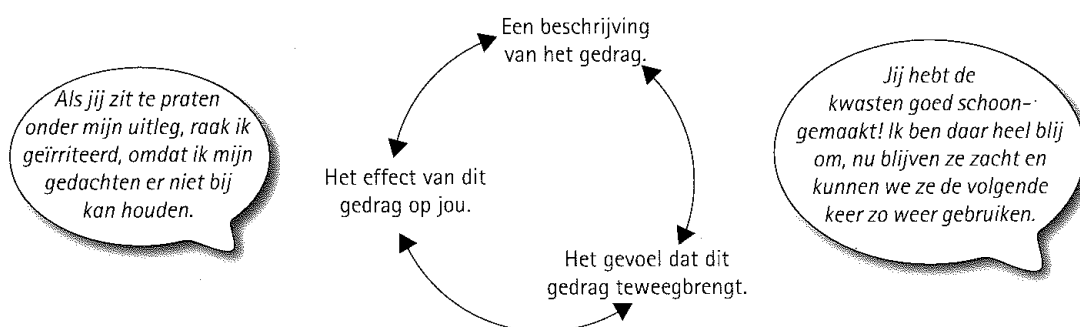


Achtergrond informatie over de ik-boodschap:

Ik-boodschap

Met een ik-boodschap geef je de ander informatie over jezelf. Je vertelt wat jij voelt en denkt, en wat voor jou het gevolg is als de ander zich zo gedraagt. Het is jouw mening. Je zegt wat jij ergens van vindt, zonder de ander te beschuldigen of aan te vallen.

Een ik-boodschap bestaat uit drie onderdelen die in willekeurige volgorde achter elkaar geplaatst kunnen worden.



Aan een ik-boodschap kan nog een verzoek gekoppeld worden. Wat wil je graag dat er gebeurt?

Met een ik-boodschap maak je een ander duidelijk welk effect zijn gedrag op jou heeft en welk gevoel het bij je oproept. Dit kan zowel *positief* gedrag van de ander zijn als *negatief* gedrag.

- **Groep 5/6:** Er wordt steeds dieper ingespeeld op de emoties van de ander en van jezelf. Vaardigheden die aangeleerd worden sluiten aan bij groep 3 en 4. Er wordt in deze groepen ook aandacht besteed aan de IK-boodschap en het NEE zeggen. Daarnaast wordt de vaardigheid tot '10 tellen' en het stoplicht aangeleerd. Hierbij is het doel je boze gevoelens de baas te blijven en kalm te blijven/worden voordat je reageert.

Hieronder zie je een voorbeeld van het lesboek waarin dit is uitgelegd.

Wat is het beste?

Wat je het beste kunt doen, hangt natuurlijk van de situatie af.
Om ruzie te voorkomen kun je de volgende dingen proberen:



Ga even weg als je merkt dat je heel kwaad wordt



Los het samen op



Haal hulp

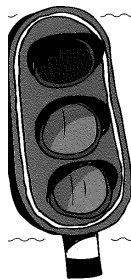


Probeer kalm te blijven

Ben je zo kwaad dat het lijkt of je zult ontploffen?
Wil je alleen nog schelden, slaan en schoppen?

Stop! Stop!

Als je boos bent, doe of zeg je soms dingen waar je later spijt van krijgt.
Een bekende tip is dan ook 'tel tot tien'. Waarschijnlijk ben je na tien tellen nog steeds boos, maar misschien komt de stoom niet meer uit je oren en ga je iemand niet meer te lijf. Bovendien kun je in die tien tellen proberen kalm te worden en na te denken over waarom je zo boos bent.



Hier een geheugensteuntje dat je kan helpen om ruzie te voorkomen. Denk aan een verkeerslicht!

Stop! Voor je dingen zegt of doet waar je later spijt van krijgt.

Kalmeer. Tel bijvoorbeeld tot tien. En denk na over wat je het beste kunt doen.

Aktie. Doe wat je het beste lijkt.

- **Groep 7/8:** In groep 7 wordt het stoplicht uitgebreid en worden de eerder genoemde vaardigheden herhaald (de ik-boodschap, Nee- zeggen: agressief, aarzelend of assertief). Hieronder is een voorbeeld te zien hoe dit wordt uitgelegd in het lesboek.



Hoe zeg je wat je dwarszit?

Ben je boos op je vriend, je vriendin, broer, zus, klasgenoot of op iemand anders?
Zeg hen wat je dwars zit. Als dat lukt zonder de ander aan te vallen of de schuld te geven, voorkom je vaak erger.

Kalmeer

Ben je boos? Kalmeer dan eerst. Zo kun je nadenken over wat je wilt zeggen. Anders zeg je misschien dingen waar je later spijt van hebt, of maak je het alleen maar erger.



Denk na

Wat gebeurt er?
Waarom vind je dat vervelend?
Wat voel je? Ben je alleen maar boos of voel je ook nog iets anders?
Wat zou er moeten gebeuren zodat je niet meer boos bent? Wat wil je?



ne verdrietig ndit...



Aktie

Zeg wat je dwarszit met behulp van een ik-boodschap. Let daarbij ook op de toon waarop je iets zegt en de houding die je aanneemt.

Als jij je...
Dan voel ik me...
Omdat ik...



Ik-boodschap

Met een ik-boodschap zeg je wat jij ergens van vindt, zonder de ander te beschuldigen of aan te vallen. Het is jouw mening.

De ik-boodschap bestaat uit drie delen. Het maakt niet uit in welke volgorde je deze drie onderdelen vertelt.



Je kunt aan een ik-boodschap ook een verzoek toevoegen. Wat wil je graag dat er gebeurt?

Praat vanuit jezelf. Gebruik daarom het woordje 'ik'.

Bijlage 2 - Tips voor het begeleiden van de gepeste leerling en de pester

Tips voor het begeleiden van de gepeste leerling.

- Medeleven tonen en luisteren en vragen: hoe en door wie wordt er gepest.
- Nagaan hoe de leerling zelf reageert; wat doet hij/zij voor, tijdens en na het pesten.
- Huilen of heel boos worden is vaak een reactie die een pester wil uitlokken.
- De leerling laten zien dat je op een andere manier kunt reageren.
- Zoeken en oefenen van een andere reactie, bijvoorbeeld je niet afzonderen.
- De gepeste leerling in laten zien waarom een leerling pest.
- Nagaan welke oplossing de leerling zelf wil.
- Sterke kanten van de leerling benadrukken.
- Belonen (schouderklopje) als de leerling zich anders/beter opstelt.
- Praten met de ouders van de gepeste leerling en de ouders van de pester(s).
- De gepeste leerling niet overbeschermen; bijvoorbeeld naar school brengen of "ik zal het de pesters wel eens even gaan vertellen". Hiermee plaats je de gepeste leerling juist in een uitzonderingspositie waardoor het pesten zelfs nog kan toenemen.

Tips voor het begeleiden van de pester.

- Praten; zoeken naar de reden van het ruzie maken/ pesten (baas willen zijn, jaloezie, verveling, buiten gesloten voelen).
- Laten inzien wat het effect is van zijn/ haar gedrag op de gepeste.
- Excuses aan laten bieden.
- In laten zien welke sterke (leuke) kanten de gepeste leerling heeft.
- Pesten is verboden in en om de school. Wij houden ons aan deze regel. Straffen als de leerling wel pest, belonen (schouderklopje) als de leerling zich aan de regels houdt.
- Leerlingen leren niet meteen kwaad te reageren, maar leren beheersen. De stop-eerst nadenkenhouding (Leefstijl) of een andere manier van gedrag aanleren.
- Contact tussen ouders en school. Elkaar informeren en overleggen. Inleven in de leerling; wat is de oorzaak van het pesten.
- Zoek van een sport of club waar de leerling kan ervaren dat het contact met andere leerlingen wel leuk kan zijn.
- Inschakelen van hulp: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, DGGD, huisarts.

Bijlage 3 - Inzetten van een steungroep

Het werken met een steungroep werkt volgens een niet straffend model, er worden geen schuldigen aangewezen. De verantwoordelijkheid van het pestgedrag wordt gedeeld en niet meer als individueel probleem gezien. Leerlingen worden zelf ingezet om het probleem te stoppen.

Hiervoor worden de volgende zeven stappen gevolgd:

1. Gesprek met de gepeste leerling.
2. Regel een gesprek met de supportgroep bestaande uit de pester(s), meelopers en ook leerlingen met een positieve groepsinvloed.
3. Leg het probleem uit en kweek empathie.
4. Deel de verantwoordelijkheid.
5. Vraag naar ideeën van elk groepslid.
6. Laat het aan de groep over.
7. Na één of twee weken een gesprek met iedereen afzonderlijk.

Bijlage 4 - Inzetten van consequenties

Wanneer er gekozen wordt voor een consequentie moet de consequentie nuttig zijn en aansluiten bij het niveau van de leerling. Straffen met schoolwerk is demotiverend voor schoolwerk, dus liever geen schoolwerk inzetten als consequentie. Ook liever niet als straf te benoemen maar als 'consequentie werk'.

Er kan een keuze gemaakt worden uit de volgende consequenties:

- Een of meerdere pauzes binnen blijven.
- Nablijven totdat alle leerlingen naar huis vertrokken zijn.
- Een schriftelijke opdracht, zoals een stelopdracht, over de toedracht en zijn of haar rol in het pestprobleem.
- Door gesprek: bewustwording voor wat hij/zij met het gepeste leerling uithaalt.
- Afspraken maken met de pester over gedragsveranderingen. De naleving van deze afspraken komen aan het eind van elke week (gedurende een bepaalde periode) in een kort gesprek aan de orde.

Bijlage 5 - Adviezen voor ouders

Ouders van gepeste leerlingen.

- Houd de communicatie met uw kind open; blijf in gesprek met uw kind.
- Als pesten niet op school gebeurt, maar op straat, probeert u contact op te nemen met de ouders van de pester(s) om het probleem bespreekbaar te maken.
- Pesten op school kunt u het beste direct met de leerkracht bespreken.
- Door positieve stimulering en "schouderklopjes" kan het zelfrespect vergroot worden of weer terug komen.
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een sport.
- Steun uw kind in het idee dat er een einde komt aan het pesten.

Ouders van pesters.

- Neem het probleem van uw kind serieus.
- Raak niet in paniek: elk kind loopt kans pester te worden.
- Probeer achter de mogelijke oorzaak te komen.
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.
- Besteed extra aandacht aan uw kind.
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een (team)sport.
- Corrigeer ongewenst gedrag en benoem het goede gedrag van uw kind.
- Maak uw kind duidelijk dat u achter de beslissing van de school staat.

Alle andere ouders.

- Neem de ouders van het gepeste kind serieus.
- Stimuleer uw kind om op een goede manier met andere kinderen om te gaan.
- Corrigeer uw kind bij ongewenst gedrag en benoem goed gedrag.
- Geef zelf het goede voorbeeld.
- Leer uw kind voor anderen op te komen.
- Leer uw kind voor zichzelf op te komen.

Bijlage 6 - Procedure bij leerlingen met moeilijk of niet-corrigeerbaar gedrag, Laurentiusstichtingbreed

Verwijderingbeleid

De Laurentiusstichting heeft een gezamenlijk protocol opgesteld voor de verwijdering van leerlingen van hun scholen. Het doel van dat protocol is een beleid te formuleren dat de willekeur bij verwijdering uitsluit. Onder verwijderingbeleid wordt verstaan het complex van redenen op basis waarvan besloten wordt/kan worden om een leerling van school te verwijderen en de manier waarop uitvoering wordt gegeven aan dit besluit.

Verwijdering van leerlingen is aan wettelijke voorschriften gebonden. Definitieve verwijdering van een leerling kan alleen plaatsvinden als aantoonbaar gedurende minstens 8 weken zonder succes gezocht is naar een andere school of instelling. Als er binnen 8 weken een vervolgschool gevonden is, is er sprake van een overgang. Overgang van een basisschool naar een school voor speciaal onderwijs is daarnaast alleen mogelijk als dit plaatsvindt in overeenstemming met de ouders.

De redenen voor verwijdering:

In het belang van het kind

- De leerling is niet geschikt voor het basisonderwijs en verlenging van het verblijf beperkt de leerling in zijn/haar ontwikkelingsmogelijkheden. Als besloten wordt tot overplaatsing, dan stelt de directie serieuze plannen in het werk om de leerling elders geplaatst te krijgen. Deze pogingen en de reacties daarop worden schriftelijk vastgelegd. Als de ouders op deze gronden niet instemmen met de overgang naar een andere schoolsoort, dan kan het bestuur niet tot verwijdering overgaan. Afhankelijk van de dan ontstane situatie kan in overleg met de leerplichtambtenaar gezocht worden naar een oplossing. De school behoudt zich dan wel het recht voor om eventuele onevenredige didactische inspanningen in de vorm van begeleiding en middelen aan deze leerling te beperken.
- De vertrouwensrelatie is door het gedrag van de leerling of door conflicten met de ouders/verzorgers zodanig verstoord, dat basis voor verdere samenwerking ontbreekt. Een schriftelijk verslag van de gesprekken wordt door de directie aan het Bestuur voorgelegd. Indien het Bestuur instemt met het voorstel, dan wordt het voornemen om de leerling te verwijderen schriftelijk meegedeeld aan de ouders. Als de ouders medewerking weigeren dan stelt de directie in overleg met de leerplichtambtenaar pogingen in het werk de leerling elders geplaatst te krijgen. Mocht dit aantoonbaar na 8 weken niet gelukt zijn, dan brengt het Bestuur het besluit om de leerling toegang tot de school te ontfangen ten uitvoer.

In het belang van de medeleerlingen

- De leerling vraagt een onevenredige mate aan begeleiding en middelen. De inzet hiervan gaat zeer ten koste van de overige leerlingen.

Dit beleid is zowel door de Laurentiusstichting als de medezeggenschapsraad aangenomen.

Bijlage 7 – Formulier Meldcode

Dit formulier is te gebruiken wanneer er signalen met betrekking tot kindermishandeling of huiselijk geweld worden opgevangen bij leerlingen en is bedoeld om de signalen in kaart te brengen om zo nodig verdere stappen te ondernemen.

Leerkrachten vullen dit formulier in en bespreken dit met de Intern begeleider op een individuele leerlingbespreking.

Invullen voor de individuele leerlingbespreking
Op basis waarvan maak je je zorgen over deze kinderen / ouders? Hoe lang maak je je zorgen?
Heb je dit met de leerling zelf besproken?
Heeft er al een gesprek met ouders plaatsgevonden/ zijn ouders op de hoogte van de zorgen die je hebt?
Heb je dit besproken met gedragscoördinator, vorige leerkrachten of leerkrachten van broertjes/zusjes?

- | |
|---|
| |
| <ul style="list-style-type: none">• Welke signalen kun je nu vastleggen, zie bijlage 8, signalen?
(objectief zijn en feiten benoemen) |
| |

- | |
|---|
| |
| <ul style="list-style-type: none">• Wat zijn je volgende stappen? |
| |

Invullen tijdens de leerlingbespreking (stap 2 van de meldcode)
--

- | |
|--|
| <ul style="list-style-type: none">• Weten we nu genoeg om met de volgende stap van de meldcode verder te gaan. |
| |

- | |
|---|
| <ul style="list-style-type: none">• Wat zijn de volgende stappen die ondernomen worden. |
| |

Vorbereiding oudergesprek.

Bijlage 8 Ernsttaxatie kindermishandeling.

CJG RIJNMOND ERNSTTAXATIE ONTWIKKELING- EN OPVOEDINGSPROBLEMATIEK						
CJG Rijnmond, januari 2011. Schema gebaseerd op Hermanns 2006, Kousemaker 1996, Belsky 1994, Buma, 1958						
ERNSTTAXATIE (aandachtsstatus)		Enkelvoudige problematiek (80% casussen)		Meervoudige problematiek (20% casussen)		
		1 Vragen	2 Spanning	3 Verhoogde spanning	4 Nood	5 Crisis (5%)
(1) Hoe gaat het met het functioneren van kind/jongere gelet op zijn mogelijkheden?	Lichamelijk	Lichamelijke ontwikkeling normaal	Vragen over lichamelijke ontwikkeling	Vragen over lichamelijke ontwikkeling	Zorgen over lichamelijke ontwikkeling	Zorgen over lichamelijke ontwikkeling
	Cognitief	Kind gaat goed om met cognitieve uitdagingen	Vragen over cognitieve ontwikkeling	Kind presteert onder zijn cognitief niveau	Kind presteert onder zijn cognitief niveau	Kind presteert onder zijn cognitief niveau
	Psychosociaal (gedrag)	Kind gedraagt zich overal normaal	Er zijn regelmatig gedragsproblemen in een ontwikkeldomein ⁴	Altijd gedragsproblemen in tenminste een ontwikkeldomein	Aaneenschakeling van problemen in alle ontwikkeldomeinen	Acute problemen in alle ontwikkeldomeinen
	Psychosociaal (emotioneel)	Kind gaat goed om met eigen emoties	Af en tot vragen over de emotionele ontwikkeling	Duidelijke problemen in emotionele ontwikkeling	Merkwaardig sociaal gedrag of onbegrijpelijke emoties	Emotionele problematiek brengt kind en/of anderen in gevaar
(2) Hoe zit het met de basiszorg en de veiligheid van kind/jongere?	Kwaliteit basiszorg ⁵	Goede basiszorg	Adequate basiszorg	Meestal adequate basiszorg	Gebrekkige basiszorg brengt kind in gevaar	Gebrek aan basiszorg brengt kind in gevaar
	Pedagogisch besef opvoeders	Opvoeders spelen goed in op ontwikkelbehoeften kind	Opvoeders spelen meestal goed in op ontwikkelbehoeften kind	Opvoeders spelen onvoldoende in op ontwikkelbehoeften kind	Opvoeders hebben weinig pedagogisch besef en ouder-kind relatie is ernstig verstoord	Opvoeders hebben weinig/geen pedagogisch besef en ouder-kind relatie is ernstig verstoord
	Relatie primaire opvoeders	Voldoende saamhorigheid tussen partners	Beperkte steun tussen partners	Opvoeders hebben niet veel aan elkaar	Opvoeders hebben elkaar niets te bieden	Opvoeders hebben een destructieve relatie
(3) Hoe ervaren opvoeders de opvoeding?	Opvoeders beleving van de opvoeding	Opvoeders voelen zich competent en lossen opvoedingsvragen naar tevredenheid op	Opvoeders vinden de opvoeding vaak moeilijk en voelen zich onzeker	Opvoeders voelen zich tekort schieten en ervaren chronische opvoedingsstress	Opvoeders voelen zich machteloos en situatie lijkt onoplosbaar	Opvoeders hebben geen controle meer en geven het opvoeden op
(4) Wat zijn de opvoedingss-omstandigheden?	Omstandigheden	Omstandigheden vormen geen belemmeren voor de opvoeding	Hoogstens een belemmerende omstandigheid	Enkele belemmerende omstandigheden	Opeenstapeling van belemmerende omstandigheden	Escalerende aantal belemmerende omstandigheden
	Sociaal netwerk	Biedt voldoende steun	Biedt af en toe steun	Biedt geen oplossingen	Functioneert niet meer	Zelfs nu springt niet bij
ZORGBEHOEFTE		BEVESTIGING	BEVESTIGING EN PERSOONLIJK ADVIES	BEVESTIGING EN BEGELEIDING	BEVESTIGING EN INTENSIEVE BEGELEIDING	ACUTE HULP EN INTENSIEVE BEGELEIDING

⁴ Onder ontwikkeldomeinen wordt verstaan de omgevingen waarin het kind opgroeit en zich ontwikkelt, namelijk thuis, de kinderopvang/school/werkplek, de buurt/vrijtijdsongeving.

⁵ Onder basiszorg wordt verstaan medische zorg, voeding, kleding, huisvesting, sociaal contact, scholing en emotionele steun die samen cruciaal zijn voor de veiligheid en gezonde ontwikkeling.

Bijlage 9 – Signalen van kindermishandeling bij kinderen.

6. Signalen van kindermishandeling 0 - 18 jaar

Het is mogelijk om een vermoeden van kindermishandeling beter te onderbouwen naarmate een kind meer signalen van deze lijst te zien geeft.

Signalen van geweld

Aan geweld moet gedacht worden als:

- het letsel een herkenbare vorm heeft, bijvoorbeeld de afdruk van een hand, vingers, tanden, riem
- het letsel op een plaats wordt aangehouden waar op basis van een ongeval geen letsel verwacht wordt
- de anamnese geen of onvoldoende verklaring geeft voor vorm, grootte of plaats van het letsel

Signalen van opzettelijke verbrandingen

Aan verbranding door mishandeling moet gedacht worden bij:

- de plaats: handpalmen, voetzolen, enkels en polsen, genitalia, perineum, billen
- de begrenzing: vaker scherper begrensde laesie bij mishandeling dan bij verbranding door ongeval, bijvoorbeeld brandwonden door sigaretten zijn opvallend rond en scherp begrensd
- symmetrie: bij mishandeling vaker symmetrisch dan bij verbranding door ongeval
- anamnese: geen adequate verklaring
- wondverzorging: de wond is verwaarloosd

6.1 Signalen van kindermishandeling bij kinderen van 0 - 4 jaar

Lichamelijke signalen

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijtwonden
- groeiachterstand
- voedingsproblemen
- ernstige luierslag
- slecht onderhouden gebit
- kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig
- achterblijvende motoriek
- niet zindelijk op leeftijd dat het hoort

Gedrag van het kind

- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel
- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- labiel
- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzuchtig

Gedrag tegenover andere kinderen:

- agressief
- speelt weinig met andere kinderen
- wantrouwend
- niet geliefd bij andere kinderen

Gedrag tegenover ouders:

- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders

Gedrag tegenover andere volwassenen:

- angst om uit te kleden
- angst voor lichamelijk onderzoek
- verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam, agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

Overig gedrag:

- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- taal- en spraakstoornissen

Gedrag van de ouder

- onverschillig over het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verslaafd
- is ernstig (psychisch) ziek
- kleedt het kind te warm of te koud aan
- zegt regelmatig afspraken af
- vergeet preventieve inenting
- houdt het kind vaak thuis van school
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne
- ouders zelf mishandeld als kind

Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Let op: het merendeel van de kinderen (70 %) zal geen lichamelijke afwijkingen hebben ten gevolge van het seksueel misbruik. Als er lichamelijke afwijkingen zijn, zijn deze meestal niet specifiek.

Lichamelijke signalen

- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen of oppakken
- afkeer van lichamelijk contact
- maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik

- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne
- ouders zelf mishandeld als kind

Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Let op: het merendeel van de kinderen (70 %) zal geen lichamelijke afwijkingen hebben ten gevolge van het seksueel misbruik. Als er lichamelijke afwijkingen zijn, zijn deze meestal niet specifiek.

Lichamelijke signalen

- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen
- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen
- afkeer van lichamelijk contact
- maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik
- zoekt seksuele toenadering tot volwassenen

6.3 Signalen van kindermishandeling bij kinderen van 12 - 18 jaar

Lichamelijke signalen

- blauwe plekken, brandwonden, botbreuken, snij-, krab- en bijt wonden
- te dik
- regelmatig buikpijn, hoofdpijn en flauwvallen
- slecht onderhouden gebit
- kind stinkt, heeft regelmatig smerige kleren aan
- oververmoeid
- vaak ziek
- ziektes herstellen slecht
- kind is hongerig

- eetstoornissen
- achterblijvende motoriek

Gedrag van het kind

- timide, depressief
- weinig spontaan
- passief, lusteloos, weinig interesse in spel
- apathisch, toont geen gevoelens of pijn
- in zichzelf gekeerd, leeft in fantasiewereld
- labiel

- erg nerveus
- hyperactief
- negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen, faalangst
- negatief lichaamsbeeld
- agressief, vernielzuchtig
- overmatige masturbatie

Gedrag tegenover andere kinderen:

- agressief
- speelt weinig met andere kinderen
- vluchtige vriendschappen
- wantrouwend
- niet geliefd bij andere kinderen

Gedrag tegenover ouders:

- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam
- gedraagt zich in bijzijn van ouders anders dan zonder ouders
- agressief

Gedrag tegenover andere volwassenen:

- angst om uit te kleden
- angst voor lichamelijk onderzoek
- verstijft bij lichamelijk contact
- angstig, schrikachtig, waakzaam
- meegaand, volgzaam, agressief
- overdreven aanhankelijk
- wantrouwend
- vermijdt oogcontact

Overig gedrag:

- plotselinge gedragsverandering
- gedraagt zich niet naar zijn leeftijd
- taal- en spraakstoornissen
- slechte leerprestaties
- rondhangen na school
- alcohol-drugsmisbruik
- weglopen
- crimineel gedrag

Gedrag van de ouder

- onverschillig over het welzijn van het kind
- laat zich regelmatig negatief uit over het kind
- troost het kind niet
- geeft aan het niet meer aan te kunnen
- is verslaafd
- is ernstig (psychisch) ziek
- kleedt het kind te warm of te koud aan
- zegt regelmatig afspraken af
- vergeet preventieve inentingen
- houdt het kind vaak thuis van school
- heeft irreële verwachtingen van het kind
- zet het kind onder druk om te presteren

Gezinssituatie

- samengaan van stressvolle omstandigheden, zoals slechte huisvesting, financiële problemen en relatieproblemen
- sociaal isolement
- alleenstaande ouder
- partnermishandeling
- gezin verhuist regelmatig
- slechte algehele hygiëne
- ouders zelf mishandeld als kind

Signalen specifiek voor seksueel misbruik

Let op: het merendeel van de kinderen (70 %) zal geen lichamelijke afwijkingen hebben ten gevolge van het seksueel misbruik. Als er lichamelijke afwijkingen zijn, zijn deze meestal niet specifiek.

Lichamelijke signalen

- verwondingen aan geslachtsorganen
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina of anus
- pijn in bovenbenen

- pijn bij lopen of zitten
- problemen bij plassen
- urineweginfecties
- seksueel overdraagbare aandoeningen
- (angst voor) zwangerschap

Gedrag van het kind

- drukt benen tegen elkaar bij lopen
- afkeer van lichamelijk contact
- maakt afwezige indruk bij lichamelijk onderzoek
- extreem seksueel gekleurd gedrag en taalgebruik
- veel wisselende seksuele contacten met leeftijdsgenoten
- zoekt seksuele toenadering tot volwassenen
- prostitutie

Deze signalenlijst is overgenomen uit de publicatie van het Nederlands Jeugdinstituut: Wolzak, A. (2009, 6e druk). Kindermishandeling : signaleren en handelen. Te bestellen via www.nji.nl/publicatie.

Bijlage 10 Tips bij het invullen van SCOL

Ga vanaf nu alvast de kinderen observeren met de vragen van SCOL in je achterhoofd.

Vraag
1. Houdt zich aan een afspraak ⓘ
2. Biedt excuses aan als hij/zij onaardig heeft gedaan tegen een ander ⓘ
3. Luistert bij een ruzie naar de ander ⓘ
4. Neemt gemakkelijk een beslissing ⓘ
5. Praat erover wanneer hem/haar iets naars is overkomen ⓘ
6. Maakt een taak af ⓘ
7. Houdt rekening met de gevoeligheden van een ander ⓘ
8. Vertelt iets in de groep ⓘ
9. Maakt een grapje ⓘ
10. Verzint een oplossing bij ruzie ⓘ
11. Praat met een medeleerling over iets dat ze samen hebben meegemaakt ⓘ
12. Zegt 'nee' als hij/zij iets niet wil ⓘ
13. Helpt een ander ⓘ
14. Draagt ideeën aan in een gezamenlijke activiteit ⓘ
15. Gaat bij een ruzie in op wat de ander zegt ⓘ
16. Treedt ontspannen op voor de groep ⓘ
17. Volgt bij een taak de aanwijzingen van de leerkracht op ⓘ
18. Komt uit voor een keuze die afwijkt van die van anderen ⓘ
19. Zegt iets aardigs tegen een ander ⓘ
20. Spreekt een ander er op aan als deze zich niet aan de afspraak houdt ⓘ
21. Zet door als een taak niet direct lukt ⓘ
22. Vraagt iets aan een ander die hij/zij niet zo goed kent ⓘ
23. Denkt na voor hij/zij iets doet ⓘ
24. Overlegt over de aanpak van een gezamenlijke activiteit ⓘ
25. Zegt het de ander als deze onaardig tegen hem/haar doet ⓘ
26. Vraagt een ander om hulp ⓘ

Voor de uitleg van de vragen hou je de handleiding erbij: <http://www.scol.nl/downloads/HL-SCOL-po-2014.pdf> of klik je op de "i" bij de vragen.

De SCOL heeft een positieve invalshoek: De vragen gaan over wat een leerling **wel** kan. Wat de leerling nog niet kan, kun je afleiden uit de vragen of de leerling lage scores behaalt.

Bij elke vraag kun je kiezen uit de volgende antwoordmogelijkheden:

Nooit	De leerling laat het gedrag nooit zien
Zelden	De leerling laat het gedrag te weinig zien, veel minder dan leeftijdsgenoten en alleen als de situatie uitnodigt tot het gedrag, bijvoorbeeld op aansporing van de leerkracht.
Soms	De leerling laat het gedrag wel eens zien maar minder dan leeftijdsgenoten. Het gedrag komt voornamelijk voor in situaties die hier toe duidelijk uitnodigen.
Geregeld	De leerling laat het gedrag meestal zien, net zo vaak als leeftijdsgenoten, maar niet zo vaak als de situatie tegenzit.
Vaak	De leerling laat het gedrag vaak zien, vaker dan leeftijdsgenoten, namelijk ook als de situatie daar niet direct toe uitnodigt.

Om te beslissen welke score een leerling krijgt vergelijk je zijn gedrag in de eerste plaats met dat van zijn leeftijdsgenoten. In de tweede plaats kijk je hoe de leerling zich in verschillende situaties gedraagt.

- Gedraagt deze leerling zich in deze situatie sociaal competent gelet op zijn leeftijd?
- Doet hij dat uit zichzelf of wordt hij ertoe aangespoord?
- Welke kenmerken heeft de situatie?
 - vrij - gestructureerd
 - met volwassenen - leeftijdsgenoten
 - vertrouwd - onbekend
 - gelijke – tegengestelde belangen
 - verhouding tot andere personen

Mogelijke dilemma's

Teveel van het goede, of net niet het goede .

Bij elke vraag is het mogelijk dat de leerling het gedrag waarnaar gevraagd wordt, te veel doet: te veel helpen, steeds maar zeggen dat iemand onaardig doet, steeds maar weer beginnen over een huisdier dat is doodgegaan, grapjes maken ten koste van iemand anders. Bij de beslissing welke score u zo'n leerling geeft, staat centraal of de manier waarop de leerling zich gedraagt sociaal competent is. Dat betekent dat hij z'n gedrag afstemt op de situatie en niet alleen met z'n eigen belangen rekening houdt, maar ook met die van anderen. Probeer dus onderscheid te maken tussen situaties waarin de leerling het gedrag op een sociaal competente manier laat zien en de situaties waarin dat niet zo is. U baseert uw score op de situaties waarin de leerling het gedrag op een sociaal competente manier laat zien.

Tycho (8 jaar) houdt ervan de clown uit te hangen. Hij kan dat ook goed en dan moet iedereen om hem lachen. Maar soms weet hij van geen ophouden, dan gaat hij maar door, ondanks dat u hem tot de orde roept. Je zou kunnen zeggen dat zijn belang om leuk te doen dan in conflict komt met een gemeenschappelijk belang dat er ook gewerkt moet worden. Tycho maakt vaker grapjes dan zijn leeftijdsgenoten en die grapjes zijn haast altijd leuk en gaan niet ten koste van anderen. Op basis daarvan zou u hem de score 'vaak' willen geven. Maar omdat er ook situaties zijn waarin zijn grapjes niet meer sociaal competent zijn, geeft u hem de score 'geregeld'.

Ruzie te weinig zichtbaar

Soms is het moeilijk om het gedrag te observeren. Bijvoorbeeld bij de vragen die gaan over ruzie. Het wordt gemakkelijker als u 'ruzie' iets minder letterlijk neemt, en kijkt naar alle situaties waarin er belangentegenstellingen zijn. Die kunnen heel klein zijn, bijvoorbeeld, de een wil een rood potlood gebruiken, terwijl de ander er net mee bezig is. Sommige leerlingen lossen dat heel gemakkelijk tot beider tevredenheid op, bij andere leerlingen leidt zoiets vaak tot ruzie. Dat kan verschillende redenen hebben. Leerlingen kunnen zo sociaal competent zijn, dat ze elke dreigende belangentegenstelling direct oplossen, zodat het nooit uitgroeit tot een ruzie. Maar het kan het ook zo zijn dat ze conflicten uit de weg gaan en bij voorbaat al toegeven, omdat ze geen ruzie durven te riskeren. In het eerste geval krijgen deze leerlingen de score 'vaak'. In het tweede geval is het belangrijk om nog eens goed te observeren hoe deze leerlingen problemen met anderen oplossen. Als ze hun eigen belang altijd automatisch laten ondersneeuwen, kan het zijn dat ze helemaal niet in staat zijn om een conflict aan te gaan. In dat uiterste geval zouden ze dus een score 'nooit' krijgen.